

Enige bekende uitspraken van Johann Heinrich Pestalozzi

- *“Als mens ben ik een product van de natuur, het menselijk geslacht (de cultuur) en van mijn eigen handelen”*
(“Also bin ich ein Werk der Natur, ein Werk meines Geschlechts und ein Werk meiner selbst”;
uit: *Nachforschungen*, 1797)

- *“In opvoeding en onderwijs gaat het om de ontwikkeling van hoofd, hart en handen”*
(“Pädagogik des Kopfes, des Herzens und der Hand”)

Opm.: Pestalozzi noemde dit zijn ‘methode’. Hij heeft die methode ook wel eens als volgt samengevat: “Inzicht, liefde en beroepsbekwaamheid voltooien de mens. De opvoeding is uitsluitend daarop gericht.”

Belangrijk voor Pestalozzi is daarbij het streven naar vorming van de gehéle opgroeiende jeugd (de zgn. volksoepvoeding) en niet slechts dat deel dat de gymnasia en universiteiten bevolkt, zoals bij de Pruisische pedagoog en minister Wilhelm von Humboldt. ¹

- *“Het hart geeft kleur aan alles wat de mens ziet, hoort en weet”*
(“Das Herz gibt allem, was der Mensch sieht und hört und weiss, die Farbe”;
uit: *Lienhard und Gertrud*, 1787)

- *“De mens kan niet het hart vervangen door het hoofd, en ook niet het hoofd door de handen”*
(“Der Mensch ersetzt sich mit dem Kopf das Herz - und mit der Hand den Kopf nicht”;
uit: *Christoph und Else*, 1782)

- *“Het met zorg omgaan met het gevoel van de mens die men wil voorlichten, leren of begeleiden, is altijd het fundament voor alles wat men met die mens bereiken wil”*
(“Schonung des Gefühls der Menschen, die man erleuchten, lehren und leiten will, ist immer das Fundament alles dessen, was man mit den Menschen ausrichten will”;
uit: *Lienhard und Gertrud*, 1783)

- *“Om ontaarding van de wereld tegen te gaan, is opvoeding niet alleen de noodzakelijkste en meest dringende, maar ook de zeldzaamste en moeilijkste kunst”*
(“Im Verderben der Welt ist die Menschenbildung nicht bloss die notwendigste, die dringendste, sie ist auch die seltenste und schwierigste Kunst”;
uit: *An die Unschuld*, 1815)

- *“De elementaire vorming van de menselijke natuur bestaat uit de vorming van ons geslacht tot liefde, echter niet de vorming tot een blinde liefde - in tegendeel - ze is de vorming van de menselijke natuur tot liefde die niet blind is voor fouten”*

(“Die Elementar-bildung der Menschennatur ist die Bildung unseres Geschlechts zur Liebe, aber freilich nicht Bildung einer blinden, nein, das nicht, sie ist eine Bildung der Menschennatur zur sehenden Liebe”; uit: *Am Neujahrstag*, 1809)

Opn.: De ‘ziende liefde’ schakelt de kritische instelling dus niet uit. Nauw verwante begrippen in dit verband: zelfkennis, zelfkritiek, en een zoekende instelling.

- *“Echt menselijk ontwikkelt ons geslacht zich alleen van oog tot oog en van hart tot hart”*
(“Unser Geschlecht bildet sich wesentlich nur von Angesicht zu Angesicht, nur von Herz zu Herz menschlich”; uit: *An die Unschuld*, 1815)

- *“De mens streeft zo graag naar het goede en het kind stelt zich daar graag voor open; maar het wil het niet voor jou, leraar, en het wil het niet voor jou, opvoeder, maar het kind wil het voor zichzelf”*
(“Der Mensch will so gerne das Gute, das Kind hat so gerne ein offenes Ohr dafür; aber es will es nicht für dich, Lehrer, es will es nicht für dich, Erzieher, es will es für sich selber”; uit: *Stanser Brief*, 1799)

- *“In het hele onderwijs draait het telkens om de kunst om een natuurlijk wezentje in zijn eigen ontwikkeling een handje te helpen”*
(“Aller Unterricht des Menschen ist also nichts anderes als die Kunst: diesem Haschen der Natur nach ihrer eigenen Entwicklung Handbietung zu leisten (...); uit: *Lienhard und Gertrud*, 1887.

- *“Er is een Verlichting van het volk mogelijk die niet tot kletsen leidt maar tot doen, niet tot arrogantie maar tot werkijver”*
(“Es ist eine Volksaufklärung möglich, die nicht zum Schwatzen, sondern zum Tun, nicht zu Anmassung, sondern zu Kräften hinführt”
uit: *Ein Gespräch über Volksaufklärung und Volksbildung* , 1806)

¹ Vgl. Peter Stadler, Pestalozzis Erziehung zur Politik. Festrede, gehalten am 14. Januar 1996, im Schauspielhaus Zürich zum 250. Geburtstag Pestalozzis. In: *Schweizer Monatshefte für Politik Wirtschaft Kultur*, 76. Jahr, Heft 3, März 1996, S. 20.

Uit: D.Th. Thoomes, *Bronteksten Historische Pedagogiek. Introducties, literatuurverwijzingen en internetbronnen*. Rotterdam, Hogeschool Rotterdam, 2000, pp. 19-21.